

5. Конституційне право України: Підручник / за заг. ред. В.Л. Федоренка. – 4-е вид., перероб. і доопр.; передмова проф. В.М. Шаповала. К.: 2014. 727 с.
6. Бандурка О.М., Древаль Ю.Д. Парламентаризм в Україні: становлення і розвиток: монографія. Харків: Харків.нац. ун-т внутр. справ, 1999. 278 с.
7. Шемшученко Ю.С. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. 350 с.
8. Кравченко В.В. Конституційне право України. К.: Атіка, 2015. 512 с.
9. Про проект нової Конституції України: Постанова Верховної Ради України від 01.07.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 37. Ст. 550.
10. Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України: Конституційний договір від 08.06.1995 р. (втратив чинність на підставі Закону № 254/96-ВР від 28.06.1996 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 18. Ст. 133.
11. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність: До 15-річчя Конституції України і 20-ї річниці незалежності України. К.: Юридична думка, 2014. 328 с.
12. Конституція України. *Відомості Верховної Ради*. 1996.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show /254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

*Ваколюк С.М., д.філ. в галузі права,
доцент кафедри бізнесу і права
Вінницький інститут Університету «Україна»,
Мисак О.І., старший викладач
кафедри бізнесу і права
Вінницький інститут Університету «Україна»,*

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДРЯДУ

LEGAL NATURE AND FEATURES OF LEGAL REGULATION OF THE CONTRACT OF THE CONSTRUCTION CONTRACT

Анотація. На сучасному етапі виробництва і розподілу товарів, робіт і послуг договори становлять складну, багатогалузеву глобальну систему, що охоплює практично всі види взаємодії у державі. В системі суспільних відносин договори виконують низку важливих правових функцій, насамперед, це упорядкування цих відносин та формування їхньої правової основи. Вони також сприяють стабільності правопорядку, підтримці миру та безпеки, розвитку співробітництва на засадах рівноправності, а отже, роль і значення їх неухильно зростає. Необхідність реформування організації і функціонування правової системи, її адаптації до сучасних соціально-економічних, політичних умов, інтеграційних процесів, що пов'язані з підписанням Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом зумовлюють актуальність теми.

Ключові слова: договір, будівельний підряд, цивільне законодавство.

Abstract. At the present stage of production and distribution of goods, works and services, contracts constitute a complex, multi-sectoral global system that covers virtually all forms of interaction in the country. In the system of social relations, treaties perform a number of important legal functions, first of all, it is the ordering of these relations and the formation of their legal basis. They also contribute to the stability of the rule of law, the maintenance of peace and security, the development of co-operation on an equal footing, and therefore their role and importance are steadily increasing. The necessity of reforming the organization and functioning of the legal system, its adaptation to modern socio-economic, political conditions, integration processes, which are connected with the signing of the Association Agreement with the European Union by Ukraine, make the topic relevant.

Keywords: contract, building contract, civil law.

Постановка проблеми. В економічній системі України, яка активно розвивається і, відповідно, перебуває на стадії формування, на сьогодні доводиться констатувати, що правове регулювання відносин, які складаються підрядних договорів, носить фрагментарний характер, наслідком чого є виникнення конфліктів між замовником та підрядником. Необхідно зауважити, що у правовому регулюванні відносин у сфері підряду значна увага приділяється захисту прав замовника як споживача. Однак така перевага захисту прав створює дисбаланс між правами споживача та підрядника ще на стадії укладення договору.

Юридична практика щоденно стикається із труднощами правового регулювання підрядних відносин. Вищевказані обставини зумовлюють необхідність наукового дослідження відносин, що виникають при укладанні договору підряду та дослідження юридичної природи підрядних договорів, зокрема таких як договір побутового підряду та договір будівельного підряду, їх спеціального нормативного регулювання. Необхідність встановлення проявів договірного регулювання відносин із виконання робіт побутового характеру як на теоретичному, так і правозастосовчому рівнях, зумовлена й змінами напрямків розвитку країни, адже на порядку денному сьогодні є вироблення нової концепції регулювання правовідносин з виконання робіт, яка б відповідала економічним та соціальним реаліям сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідженні проблеми правового регулювання договору будівельного підряду склали роботи вітчизняних і зарубіжних вчених таких як: В. В. Андрейцева, І. А. Безклубий, О. А. Беляневич, С. М. Бервено, І. В. Венедиктова, В. В. Вітрянський, М. К. Галянтич, А. П. Гетьман, О. В. Дзера, В. В. Луць, Р. А. Майданик, В. П. Маслов, В. М. Махінчук, С. О. Погрібний, М. Д. Пленюк, З. В. Ромовська, І. В. Спасибо-Фатєєва, Р. О. Стефанчук, С. Я. Фурса, Р. Б. Шишка, І. Р. Шишка, О. С. Яворська та ін.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні правового регулювання договору будівельного підряду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Говорячи про сучасний договір підряду в контексті теоретичного дослідження його змісту практично кожен чітко усвідомлює, що має справу із договором, за якими кожна зі сторін наділена правами та обов'язками, а за їх невиконання наступатиме відповідальність. Про місце договорів у системі цивільного права завжди нагадують відповідні положення Цивільного кодексу України (далі ЦК України) та, зокрема, його стабільна структурна побудова [1]. В основу поділу підрядних договорів на певні види покладено два критерії – предмет договору та суб'єктний склад учасників

договору.

Договір будівельного підряду є різновидом підрядних договорів і спрямовується на виконання певної роботи і отримання індивідуального результату праці підрядника, який набуває тієї чи іншої матеріалізованої форми. Об'єктом договору будівельного підряду може бути не лише певна споруда або будівля, але й інші результати будівельних робіт. Відповідно до ч. 2 ст. 875 ЦК України договір будівельного підряду укладається на проведення нового будівництва, капітального ремонту, реконструкції (технічного переоснащення) підприємств, будівель (зокрема житлових будинків), споруд, виконання монтажних, пусконаладжувальних та інших робіт, нерозривно пов'язаних з місцезнаходженням об'єкта. До договору будівельного підряду застосовуються положення ЦК України, якщо інше не встановлено законом (ч. 3 ст. 875 ЦК України) [1].

За договором будівельного підряду підрядник зобов'язується збудувати і здати у встановлений строк об'єкт або виконати інші будівельні роботи відповідно до проектно-кошторисної документації, а замовник зобов'язується надати підрядникові будівельний майданчик (фронт робіт), передати затверджену проектно-кошторисну документацію, якщо цей обов'язок не покладається на підрядника, прийняти об'єкт або закінчені будівельні роботи та оплатити їх (ч. 1 ст. 875 ЦК України).

Аналіз визначення договору будівельного підряду дає достатні підстави для висновку про те, що це – консенсуальний, двосторонній (взаємний) та оплатний договір. Так, консенсуальність договору будівельного підряду означає, що він визнається укладеним у момент одержання особою, що направила оферту, акцепту. Як вказує О. С. Іоффе, якщо деякі інші консенсуальні договори (наприклад, купівля-продаж) іноді виконуються в момент їх укладення, то для договору будівельного підряду така можливість виключена: момент здійснення операції і момент виконання передбачених ним робіт обов'язково відокремлені один від одного більш-менш тривалим проміжком часу [5, с. 158].

Ознака двосторонності означає, що обов'язки та права мають обидві сторони договору будівельного підряду. Так, для підрядника – це обов'язок побудувати за завданням замовника певний об'єкт або виконати інші будівельні роботи, а для замовника – обов'язок зі створення необхідних умов для виконання робіт, прийняття результату і сплаті обумовленої ціни. Ознака оплатності впливає з того, що підрядник, який побудував за завданням замовника певний об'єкт або виконав інші будівельні роботи, вправі вимагати від замовника виконання його обов'язку щодо оплати виконаних робіт.

Договір будівельного підряду, будучи видом договору підряду, має всі родові ознаки, властиві останньому. По-перше, договір будівельного підряду спрямований на виконання робіт відповідно до завдання замовника. По-друге, договір будівельного підряду спрямований на виконання тільки таких робіт, які передбачають одержання результату, відокремленого від самої роботи. По-третє, результат робіт має індивідуальний характер.

Як зазначено у ст. 857 ЦК України, робота, виконана підрядником, має відповідати умовам договору підряду, а в разі їх відсутності або неповноти – вимогам, що звичайно ставляться до роботи відповідного характеру на момент передання її замовникові. Якщо робота виконана підрядником з відступами від умов договору підряду, які погіршили роботу, або з іншими недоліками, які роблять її непридатною для використання відповідно до договору або для звичайного використання роботи такого характеру, замовник має право, якщо інше не встановлено договором або законом, за своїм вибором вимагати від підрядника: а) безоплатного усунення недоліків у роботі в розумний строк; б) пропорційного

зменшення ціни роботи; в) відшкодування своїх витрат на усунення недоліків, якщо право замовника усувати їх встановлено договором [1].

Підрядник має право замість усунення недоліків роботи, за які він відповідає, безоплатно виконати роботу заново з відшкодуванням замовникові збитків, завданих простроченням виконання. У цьому разі замовник зобов'язаний повернути раніше переданий йому результат роботи підрядникові, якщо за характером роботи таке повернення можливе. Якщо відступи у роботі від умов договору підряду або інші недоліки у роботі є істотними та такими, що не можуть бути усунені або не були усунені у встановлений замовником розумний строк, замовник має право відмовитися від договору та вимагати відшкодування збитків.

Підрядник, як і будь-який інший суб'єкт підприємницької діяльності, самостійно несе ризики порушення ним або його контрагентами (замовником, субпідрядниками тощо) договірних зобов'язань та інших правил здійснення будівельної діяльності. Проте навіть у випадку належного виконання контрагентами своїх зобов'язань його діяльність у результаті може виявитися збитковою (наприклад, у разі зміни податкового законодавства і неврахування цього при визначенні ціни роботи; обставини непереборної сили). Тобто діяльність підрядника підпадає під категорію нормального ризику.

Відповідно до ч. 3 ст. 318 ГК України, забезпечення будівництва матеріалами, технологічним, енергетичним, електротехнічним та іншим устаткуванням покладається на підрядника, якщо інше не передбачено законодавством або договором. Іншими словами за діючим сьогодні цивільним та господарським законодавством матеріально-технічне забезпечення будівництва покладається на підрядника. Якщо робота повністю або частково виконується з матеріалу замовника, то в договорі, крім інших умов, мають бути передбачені норми витрат матеріалів, строки повернення залишків та основних відходів, а також відповідальність підрядника за невиконання або неналежне виконання обов'язків. Підрядник повинен вживати усіх заходів щодо забезпечення збереження наданого йому замовником майна та відповідати за будь-який недогляд, що призвів до

Відповідно до ст. 838 ЦК України, підрядник має право, якщо інше не встановлено договором, залучати до виконання робіт інших осіб (субпідрядників), залишаючись відповідальним перед замовником за результати їх роботи [1]. Щодо договору підряду на капітальне будівництво це питання вирішується дещо по-іншому: відповідно до ст. 319 ГК України та ст. 30 Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві залучати до виконання договору як третіх осіб – субпідрядників генпідрядник може лише за згодою замовника [5]. Тож, така вимога законодавця на отримання генпідрядником згоди замовника є доречною, оскільки у сфері капітального будівництва такі погодження сторін вкрай важливі.

Якщо договором підряду або законом встановлений гарантійний строк і заява з приводу недоліків роботи зроблена у межах гарантійного строку, перебіг позовної давності починається від дня заявлення про недоліки. Якщо ж відповідно до договору підряду роботу було прийнято замовником частинами, перебіг позовної давності починається від дня прийняття роботи в цілому (ст. 864 ЦК України) [1].

Наведені ознаки договору будівельного підряду необхідно враховувати при відокремленні його від договорів, що мають схожу мету, але інший порядок її досягнення. Відмежування договору будівельного підряду і суміжних договорів допомагає виключити на практиці помилкове застосування норм про договір будівельного підряду до інших договорів

і навпаки. Мається на увазі проблема розмежування договору будівельного підяду та договору купівлі-продажу, міни й інших оплатних договорів, спрямованих на передання нерухомого майна у власність.

У відносинах за договором будівельного підяду економічний і юридичний інтерес замовника спрямований як на виконання робіт підрядником, так і на досягнення ним обумовленого цією роботою результату. При цьому договір будівельного підяду не може вважатися виконаним, якщо робота виконана, а результат не досягнуто, оскільки у підрядних відносинах замовник оплачує саме результат, а не роботу як таку. За названим критерієм договір будівельного підяду можна відмежувати від інших зобов'язань, що мають подібну спрямованість, зокрема, від договорів оплатного надання послуг.

Питання про сутність підрядного способу будівництва, саме як і предмета договору підяду, варто віднести в науці цивільного права до числа спірних. Цей спір є наслідком невирішеного питання теоретичного плану про співвідношення роботи та послуги як об'єкта правовідносин [4, с. 125].

Більшість вчених дотримується позиції, відповідно до якої предметом договору будівельного підяду є результат праці, роботи, виробничої діяльності підрядника. Цей результат являє собою збудований і готовий до експлуатації об'єкт будівництва у вигляді будинків і споруд. На відміну від підяду, до предмету договору про надання послуг відносяться послуги, що не завершуються певним результатом і мають цінність самі по собі, або призводять до нематеріалізованого результату. Предметом договору підяду, навпаки, є матеріальний результат у вигляді виготовленої або переробленої (обробленої) речі, або інший результат, який можливо передати замовнику.

Як вже зазначалося, договір будівельного підяду має видові відмінності. Названі ознаки дозволяють, з одного боку, відмежувати договір будівельного підяду від інших видів підрядних відносин у рамках одного договірного типу, а з іншого провести чітку межу між цим договором та іншими договірними типами. Виявлення при аналізі відносин з капітального ремонту будівель і споруд таких ознак, як виконання робіт на об'єкті нерухомості та виконання робіт, спрямованих на підвищення міцності, стійкості, надійності будівлі і споруди, дозволяє прийти до остаточного висновку, що зазначені відносини підпадають під правове регулювання зобов'язань будівельного підяду. Незважаючи на те, що вони пов'язані з виконанням робіт на об'єкті нерухомості, який нерозривно пов'язаний з землею, в них не спостерігається іншої ознаки – спрямованості на підвищення міцності, стійкості, надійності будівлі та споруди.

Певні відмінності існують і між договором будівельного підяду та договором підяду на проведення проектних та пошукових робіт. Параграф 4 гл. 61 ЦК України має назву «Підряд на проектні та пошукові роботи», не дивлячись на те, що ст. 324 ГК України визначає назву такого виду договору підяду як «Договір підяду на проведення проектних і дослідницьких робіт», що не збігається із назвою ст. 887 ЦК України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 887 ЦК України за договором підяду на проведення проектних та пошукових робіт підрядник зобов'язується розробити за завданням замовника проектну або іншу технічну документацію та (або) виконати пошукові роботи, а замовник зобов'язується прийняти та оплатити їх [1]. У свою чергу, згідно з ч. 1 ст. 324 ГК України за договором підяду на проведення проектних і дослідницьких робіт підрядник зобов'язується розробити за завданням замовника проектну документацію або виконати обумовлені договором проектні роботи, а також виконати дослідницькі роботи, а замовник зобов'язується прийняти і

оплатити їх. На нашу думку, назва ст. 324 ГК України є дещо невдалою, оскільки відповідно до згаданої ч. 1 ст. 324 ГК України з визначення випала архітектурна діяльність, яка є пошуком творчого рішення щодо створення об'єкта будівництва. Таким чином, доцільно гармонізувати назву ст. 324 ГК України та її зміст із § 4 гл. 61 ЦК України та Законом України «Про архітектурну діяльність» [5].

Договори на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, зокрема, пов'язує з договорами будівельного підряду те, що вони спрямовані на досягнення результату, відокремленого від роботи. Саме для досягнення цього результату сторони укладають договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, оскільки замовників цікавить все таки результат робіт, нехай навіть негативний, а не роботи як такі [7, с. 21].

Відмежування договору будівельного підряду від суміжних договорів має юридичне і практичне значення. Юридичне значення полягає у законодавчому встановленні особливостей для кожного виду договору, у тому числі і для договору будівельного підряду. У зв'язку з цим важливо максимально точно формулювати норми матеріального права, щоб визначити межі правового регулювання кожного виду договору. У процесі застосування законодавства, що регулює підрядні відносини можливо оцінити якість правового регулювання відносин у даній сфері шляхом констатації наявності або відсутності труднощів правозастосування [6, с. 159]. Таким чином, практичне значення відмежування договору будівельного підряду від суміжних договорів полягає у спрощенні застосування норм, що регулюють підрядні відносини, з метою ефективного захисту прав і законних інтересів учасників цих правовідносин.

Висновки. Отже, враховуючи вищевикладене, можна визначити особливості договору будівельного підряду, а саме: а) як на стороні підрядника, так і на стороні замовника можлива участь кількох осіб; б) підрядник має право залучати до виконання роботи третю особу за погодженням із замовником; в) генеральний підрядник виступає одночасно як підрядник за договором генерального підряду і як замовник за договором субпідряду; г) підрядник сам вибирає засоби і способи досягнення обумовленого договором результату; д) замовник зобов'язаний сприяти підрядникові у виконанні роботи у випадках, в обсязі та порядку, встановленому договором; е) ціна договору визначається кошторисом; ж) для виконання окремих видів робіт, передбачених законом, субпідрядник зобов'язаний одержати спеціальний дозвіл на ведення цих робіт; з) до вимог щодо неналежної якості роботи, виконаної за договором будівельного підряду, застосовується позовна давність в один рік, а щодо будівель і споруд – три роки від дня прийняття роботи замовником.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради*. 2003. № 40-44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Иоффе О.С. Избранные труды по гражданскому праву: Из истории цивилистической мысли. Гражданское правоотношение. Критика теории «хозяйственного права». М.: «Статут», 2000. 777 с.
3. Господарський кодекс України: № 436-IV від 17.01.2019 р. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 7. ст. 42. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Стрижак І. В. Проблема визначення поняття «предмет договору». *Вісник Академії митної служби України*. 2016. № 2. С. 124-129.
5. Лукасевич-Крутник І.С. Договір підряду на проведення проектних та пошукових

робіт : монографія. Т.: Економічна думка ТНЕУ, 2012. 178 с.

6. Кучер В.О., Парасюк В.М. Господарське право. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 380 с.

*Вараниця В.І., викладач кафедри бізнесу і права,
Вінницький інститут Університету «Україна»,
Макаров В.В., студент 5-го курсу,
спеціальність «Право»
Вінницький інститут Університету «Україна»*

МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ПРОВЕДЕННЯ РЕФЕРЕНДУМІВ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

INTERNATIONAL DOCUMENTS REGULATING THE IMPLEMENTATION OF REFERENCES AND THE PROBLEMS OF THEIR IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Анотація. В Україні триває конституційна реформа, яка передбачає оновлення багатьох сфер державного та суспільного життя. З метою підвищення економічної, соціальної та духовної стабільності, для забезпечення належної реалізації принципів верховенства права та пріоритетності прав людини, для розвитку громадянського суспільства необхідним є активне залучення Українського народу до вирішення питань загальнодержавного значення, у т. ч. за допомогою проведення референдуму. Роль інститутів безпосередньої демократії в сучасному українському суспільстві підвищується з урахуванням євроінтеграційних прагнень України.

Ключові слова. конституційна реформа, референдум, безпосереднє народовладдя.

Abstract. Constitutional reform is underway in Ukraine, providing for the renewal of many spheres of state and public life. In order to enhance economic, social and spiritual stability, to ensure the proper implementation of the principles of the rule of law and the priority of human rights, for the development of civil society, it is necessary to actively involve the Ukrainian people in solving issues of national importance, including through a referendum. The role of institutions of direct democracy in contemporary Ukrainian society is increasing in the light of Ukraine's European integration aspirations.

Keywords. Constitutional reform, referendum, direct democracy.

Постановка проблеми. Конституцією України у ст. 5 утверджено пріоритетність безпосереднього народовладдя, визначено носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні народ, у ст. 69 передбачено, що народне волевиявлення здійснюється в т. ч. через таку форму безпосередньої демократії, як референдум. На сьогодні конституційні правовідносини проведення референдуму залишаються об'єктом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Однак, незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених дослідженню різних аспектів інституту референдуму, потрібно визнати наявну незавершеність конституційно-правових досліджень інституту референдуму, а також